

Állásfoglalás a 2024. november 20-án kelt „Megállapodással” kapcsolatban

A Magyarország egyik bírójaként rendelkezésemre álló információk szerint Magyarország Kormányának igazságügyi minisztériuma 2024. november 18-án azzal a kezdeményezéssel fordult az Országos Bírói Tanács (OBT) tagjaihoz, az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnökéhez és a Kúria elnökéhez, hogy négyoldalú megállapodást kíván kötni velük, amelynek tartalma egyrészt az igazságszolgáltatásban dolgozók anyagi megbecsülése, másrészt pedig az igazságszolgáltatás hatékonyságának javítása. Az OBT a megállapodás tervezetét soron kívül a 2024. november 20-i rendes ülésének napirendjére vette, majd a tervezetet az ülésen megvitatta és elfogadta.

A történetekkel kapcsolatban az alábbi megállapításokat kívánom tenni.

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország független, demokratikus jogállam, amelynek működése a C) cikk (1) bekezdése szerint a hatalom megosztásának elvén alapszik. A hatalommegosztás gyakorlati megvalósulását az Alaptörvény nem fejt ki, de a montesquieu-i elvek általánosan ismertek, ennek alapján pedig kijelenthető, hogy a hatalommegosztás elsődlegesen azt jelenti, hogy az államhatalom egyes feladatait az állam különböző, egymástól független szervei gyakorolják. Jelenti ugyanakkor ez az alkotmányos elv azt is, hogy egyik szerv sem veheti el a másik szerv Alaptörvényben lefektetett feladatát, akaratát nem kényszerítheti rá másik szerve, tevékenysége nem irányulhat a másik szerv alárendelésére. Az egyes szervek egymást ellenőrzik, és biztosítják, hogy egyik szerv se juthasson az Alaptörvényben rögzítettnél nagyobb hatalomhoz, ezen tevékenységüket azonban csak az Alaptörvény keretei között végezhetik. Szorosan összefügg ez az értelmezés azzal, az Alaptörvény C) cikk (2) bekezdésében kifejtett alapelvvel, hogy senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására.

Egy állam csak akkor működhet jól, ha az Alaptörvényben rögzített szervei együttműködnek egymással, az Alaptörvényben rögzített valamennyi szerv a tevékenységét az állampolgárok megbízásából, azok érdekében köteles kifejteni, ez pedig csak a szervek együttműködésével lehet hatékony. Az állam egyes szerveinek folyamatos egyeztetése, a szervek közötti kommunikáció ezért alapvető fontosságú. Az állam egyes szerveinek tehát feladata egymás ellenőrzése, de éppen úgy feladata alkotmányos kötelezettségeik teljesítése során egymással együttműködni.

Az Alaptörvény az állam egyes szerveiként nevesíti a Kormányt és a bíróságokat, a bíróságokon belül pedig az OBT-t. Erre tekintettel ezen szervek is együttműködésre kötelesek, így nincs kivetnivaló abban, sőt, alapvető fontosságú, hogy ezen szervek egymással egyeztetéseket folytatnak. Ezen egyeztetéseknek nincsenek pontosan meghatározott jogi keretei, és nincs jogi eszközökkel meghatározva az sem, hogy az egyeztetéseken megbeszéltek kérdések milyen formában kerüljenek rögzítésre. Mivel a jogszabályok nem írnak elő együttdöntési kötelezettséget (jogosultságot) a Kormány, az OBT, az OBH és a Kúria között, ezért jogi kötőerejű megállapodás rögzítése sem szükséges, sőt, ilyen nem is lehetséges, hiszen annak jogszabályi alapja nincsen. Az elvárt együttműködési kötelezettségre és arra figyelemmel, hogy az egyeztetés során megbeszélteket rögzíteni kell, nem lehet kivetnivalót találni abban, ha ilyen egyeztetések során valamiféle szándéknyilatkozatban vagy emlékeztetőben rögzítik a felek az álláspontjaikat.

2024. november 20-án „Megállapodás” elnevezésű iratot írtak alá a fenti szervek képviselői. Az ilyen „négyoldalú megállapodásnak” nincsenek jogi alapjai, így jogilag nem definiálható, hogy az milyen jogokat és kötelezettségeket teremt. Ugyanakkor ha bíróként egy perben olyan okiratot kellene elbírálnom, amelynek a megnevezése „megállapodás”, és amely konkrét rendelkezéseket tartalmaz, nem a felek álláspontjait rögzíti, hanem úgy jelenik meg, hogy az abban rögzítettek valamennyi fél egybehangzó akaratnyilvánításának minősülnek, azt én jogi kötőerővel bíró akaratnyilvánításnak értékelném, amelyből a felekre nézve jogok és kötelezettségek keletkeznek. Ebben az esetben azonban ilyen dokumentum elfogadásának, vagyis jogok ily módon történő szerzésének és kötelezettségek ily módon történő vállalásának nincsenek meg a jogi alapjai, a bírósági mint államhatalmi szervezetben tisztséget betöltő személyek ilyen nyilatkozatot nem tehetnek.

Minderre tekintettel a bírósági szervezet részéről eljáró képviselők akkor jártak volna el helyesen, ha a megállapodást nem írják alá, pusztán annak formájára tekintettel.

További vizsgálatot igényel a megállapodás elfogadásának módja. A megállapodás tárgya egyrészt a bírósági szervezetben dolgozók béremelése, másrészt pedig a bírósági szervezet átalakítása, a bíróvá válás feltételeinek megváltoztatása. A béremelés hosszú idő óta igény a bírósági szervezetben, arról tervezetek, számítások készültek, a megállapodás további elemei azonban eddig ismeretlenek voltak. Időről-időre felmerült ugyan a bírósági szervezetben a bírósági rendszer átalakításának szükségessége (elsősorban az érkező ügyek számának csökkenése okán), de ezzel kapcsolatban a bírák széles körének tudomása szerint pontos tervek nem készültek. A bírói alsó- és felső korhatár felemelése pedig még kevésbé volt eddig megbeszélések tárgya. Mindezekre tekintettel ha a béremelés tekintetében lehetséges is valamilyen szándéknyilatkozatot kiadni, a megállapodás további elemei tekintetében nem, azokat ugyanis részletesebb vizsgálatnak kell alávetni, nem lehetséges, hogy a bírósági szervezet és a bíróvá válás szabályainak alapjait érintő kérdésben érdemi nyilatkozatot lehessen tenni úgy, hogy a bírósági tisztségviselők a tervezetről 2024. november 18-án szereznek tudomást, és arról 2024. november 20-án már dönteniük kell, vagyis az abban foglaltak átgondolására maguknak is csak egyetlen napjuk maradjon. Ez a gyorsaság nem engedi a kérdésben az alapos elmélyülést, az érvek és ellenérvek ütköztetését, alternatív megoldások megfontolását, amelyek egy megalapozott döntés alapfeltételei lennének. A szervezeti átalakítások és a bíróvá válás feltételeinek megváltoztatása részletes szakmai és társadalmi vita után lehetséges csak, ami időigényes.

Minderre tekintettel a bírósági szervezet részéről eljáró képviselők akkor jártak volna el helyesen, ha a megállapodást nem is veszik a 2024. november 20-i ülés napirendjére.

Végül foglalkozni kell azon érvekkel is, amelyek szerint a megállapodás megkötésére azért volt szükség, mert a bírósági szervezetben dolgozók béremelése nem várható tovább, a béremelés elmaradása a bíróságok működésében súlyos zavarokat okozhat. Ezen zavarokat mindannyian érezzük a mindennapok során, azok nem a jövőben fenyegetnek, hanem tiszta és jelenvaló veszélyt jelentenek. A kérdéssel az utóbbi időben az OBT is szinte minden ülésén foglalkozott, számítások és kimutatások készültek. Az azonnali és jelentős mértékű béremeléssel az igazságszolgáltatás minden szerve és vezetője egyetértett, az érdekvéviselői szervek és a bíróságokhoz kötődő társadalmi szervezetek is támogatták, azzal egyetértését fejezte ki a Kormány is. A béremelésre az akarat tehát a megállapodást aláíró minden szereplő részéről fennállt. A bírósági béremelés természetesen költségvetési kérdés is. Ugyanakkor a Kormány által egyoldalúan megfogalmazott megállapodás-tervezet jelentősnek tűnő béremelést tartalmazott, a Kormány pedig kötelezettséget vállalt annak 2025. január 1-től

történő bevezetésére, így tehát a béremelésre a költségvetési fedezet is egyértelműen megvan. Nincs tehát észszerű indok a béremelés elmaradására. A megállapodás nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy miért kell a béremelés és a szervezeti átalakítás kérdését összekapcsolni, és erről a kormányzati kommunikációból sem lehet következtetni. Természetesen lehetséges, hogy a szervezeti átalakítás során esetlegesen megtakarított pénz lehet a béremelés fedezete, ez azonban egyrészt sosem merült fel érvként, másrészt pedig ilyen érv csak pontos ütemterv és pontos számítások megléte esetén lehet megalapozott, ilyenekre azonban szintén sosem történtek hivatkozások, tudomásom szerint ilyenek nem léteznek. Már csak azért sem képzelhető el, hogy a béremelés fedezetét a szervezeti átalakítások képeznék, mert a béremelést a Kormány maga is 2025. január 1-jétől tervezi, míg a szervezeti átalakításoknak ugyan időpontja és ütemezése nem került rögzítésre a megállapodásban, de a hírek szerint azok 2026. január 1-től lépnének hatályba. Logikailag is kizárt tehát, hogy a szervezeti átalakítás és a bírósági béremelés egymással összefüggő legyenek, hiszen egy korábbi béremelés pénzügyi feltételeit nem lehet egy későbbi szervezeti átalakításból megteremteni. Erre tekintettel pedig a két kérdés összekapcsolása joggal veti fel azt, hogy az összekapcsolás nyomásgyakorlás céljával történt. Ez pedig a fent kifejtett alkotmányos elvekkel nem egyeztethető össze, egy demokratikus jogállamban a hatalommegosztás egyik szereplője nem kényszerítheti akaratát a hatalommegosztás másik szereplőjére, az alkotmányosan őt megillető jogosultságot nem használhatja arra, hogy magának a másik szereplő kárára előnyt szerezzen. A Kormány eljárása tehát az Alaptörvénybe ütközik, amikor a számára az Alaptörvény által biztosított jogosultságok gyakorlását (béremelés és szervezeti átalakítás törvényi és esetleg rendeleti szabályozása) a bírósági szervezet általa meghatározott formájú és tartalmú együttműködéséhez köti.

Minderre tekintettel a bírósági szervezet részéről eljáró képviselők akkor jártak volna el helyesen, ha a két kérdés összekapcsolását kategorikusan visszautasítják, és a megállapodás aláírását ezen okból annak tartalmának megfontolása nélkül elutasítják.

A fent kifejtettek alapján a megállapodás-tervezetben előterjesztett, a bírósági szervezet átalakítására és a bíróvá válás feltételeinek megváltoztatására vonatkozó elképzelések több okból sem lehettek volna jelenleg érdemben vizsgálhatók, így minden ezekkel kapcsolatos álláspont egyelőre idő előtti.

Budapest, 2024. november 29.

dr. Turbucz Zoltán
kollégiumvezető-helyettes bíró
Fővárosi Törvényszék